

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 20 . Oktober—November 1945.

*Vi pløjed, og vi saa'de
vor Sæd i sorten Jord,
saa bad vi ham os hjælpe,
som højt i Himlen bor;
og han lod Snefald hegne
mod Frostens barsk og haard,
han lod det tø og regne
og varme mildt i Vaar!
Alle gode Gaver,
de kommer oven ned,
saa tak da Gud, ja, pris dog Gud
for Kærlighed.*

Matthias Claudius ved Jak. Knudsen.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af Jørg. Petersen (ansv.) og Chr. Damm.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.
Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN:

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Foreningens Sekretær: Forf. Chr. Damm.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder: Genealog W. von Antoniewitz.

Meddelelser fra Kontoret og Sekretæren

Foreningens Bestyrelse

afholdt Møde den 20. September i Aarhus. Til Stede var Jørgen Petersen, Jens Jensen, Niels Larsen, Chr. Lybye, N. Slemming, Thomas B. Thomsen og Bendt Bjergskov (den sidste som Suppleant for Hans Pedersen). Greve Scheel og Landstingsmand Markersen var forhindret i at komme. Desuden var mødt Foreningens juridiske Konsulent, Sagfører M. Hesselbjerg.

Ved Bestyrelsens Valg af Formand og Næstformand, samt Forretningsudvalg, valgtes Jørgen Petersen til Formand med 5 Stemmer, Jens Jensen til Næstformand med 5 Stemmer. Begge valgtes ligeledes til Forretningsudvalget. Og som 3. Medlem i Forretningsudvalget valgtes Sognefoged N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa, ligeledes med 5 Stemmer. Landstingsmand Markersen fik 1 Stemme som

Formand, Slemming 1 Stemme som Næstformand og Chr. Lybye 1 Stemme som Medlem af Forretningsudvalget.

Den hidtilværende Leder af Foreningens Kontor og af „Slægtsgaards-Arkivet“, W. von Antoniewitz, blev opsagt, og Chr. Damm, som ledede Kontorets og Foreningens Arbejde indtil Attentatet den 30./12. 1943, overtager atter Ledelsen af Kontoret og Foreningens Arbejde. Til Leder af „Slægtsgaards-Arkivet“ skal Forretningsudvalget i Forbindelse med Arkivets Arbejdsudvalg finde en egnet Mand.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg lovede sammen med Kassereren at overtage Fuldmagt til at foretage Udbetalinger for Foreningen. Det vedtoges, at Kassereren maanedlig afgiver en Beretning om Foreningens Økonomi til Bestyrelsen.

Møde paa Samsø

Den 21. September afholdtes der Møde paa Samsø med Formanden og Sekretæren. Der oprettedes en Lokalfdeling for Øen. Til Bestyrelse valgtes Hans Mahler, Pillemark (Formand), Johannes Villadsen, Onsbjerg Sogn, Jens Søren Mikkelsen, Besser Sogn, Aksel Grønfeldt, Nordby Sogn, og Morten Gylling, Kolby Sogn.

Spørgeskemaerne maa udfyldes

Af de ca. 6000 Medlemmer, som vi har, har vi kun Kendskab til omved Halvdelen af Slægterne. For at foretage de Undersøgelser, som vi nu optager i et betydeligt forøget Omfang, er det imidlertid nødvendigt, at vi kender alle Slægter fra Nutiden og tilbage til mellem 1885 og 1890. Bare Medlemmerne vilde fortælle os saa meget om deres Slægt — og det kender alle Medlemmer —, vil vi kunne gaa Aarhundreder tilbage. Vi kan imidlertid ikke undersøge en Slægt, uden at vi har dette Forhaandskendskab, og vi opfordrer derfor alle Slægter, som endnu ikke har gjort dette, at indsende Oplysningerne til Foreningens Kontor. Ønsker man tilsendt Spørgeskemaer, som skal bruges hertil, bedes man sende et Par Ord paa et Brevkort til Kontoret. Skemaet vil saa straks blive tilsendt.

Flere Medlemmer

For at gennemføre Undersøgelserarbejdet i et hurtigere Tempo, skal vi have flere Undersøgere i Arbejde. Men det kan kun gennemføres, dersom vi faar flere Medlemmer. Vi beder derfor vore Medlemmer være os behjælpelige med at faa flere Medlemmer. Tal med Slægtsgaardsejere i deres egen By eller Sogn. Bare hvert Medlem skaffer os et Medlem til — og det er meget nemt —, vil Foreningens økonomiske Forhold blive saa gode, at Undersøgelserne kan fremmes meget stærkt. Altsaa — skal vi være enige om, at hvert Medlem skaffer os et Medlem til inden Jul!

Foreningens Fremtid

For nogen Tid siden blev jeg ringet op i Telefonen og af et af vore Medlemmer spurgt om følgende: „Er det Meningen, at Slægtsgaardsforeningen skal deltage som Forening i den kommende Tids politiske Debatter? For sker dette, vil jeg gerne bede om at blive udmeldt!“ — Mit Svar lod intet tilbage at ønske i Tydelighed, og med en Tak, der lød saaledes, sluttede vor Samtale: „Tak for den klare Afvisning; der maa vel være et Sted, hvor vi danske Bønder kan finde hinanden uden at blande partipolitiske Emner ind i Samværet?“

Det var den samme Grundtone, der gik igen i Bestyrelsesmødet i Aarhus forleden: „Ingen Parti-Politik, men nok Slægtsgaardspolitik“. — Nu kunde der maaske spørges: „Hvad er da en saadan?“ — Lad Svaret blive: „Vi vil søge at gøre Samfundet klart, at Landbruget er det grundlæggende i vort Land, og indenfor dette er Respekten for den Jord og de Hjem, hvor Fædrene levede og virkede, ofte i mange Generationer, det bevarende!“ Vi ønsker at gøre saavel Gamle som Unge opmærksomme paa, at hvis Jord og Hjem kun betragtes som en anden Vare, der er til Salg for et fristende Tilbud, da er den rigtige Kærlighed til disse ikke til Stede, da er man i Spekulationens Tjeneste, og det bevarende Moment er fjernet. Hvem bygger og indretter sig virkelig godt med Salg for Øje? Hvem dræner og mergler sin Mark, om han mener at kunne faa det samme for Ejendommen dette foruden? Og hvem faar den Respekt for og Kærlighed til Minder og Følelser i et fremmed Hjem som de, hvor Mor og Far stred og arbejdede?

Alt dette ønsker vi at slaa fast i vort indre Arbejde; men ud ad til, vendt mod de øvrige

---

DEN SVENSKЕ BONDE

I et Digt om den svenske Bonde, som de svenske Børn lærer i Skolen, hedder det:

*Vi reda för landet den närende saft,
vi föde det — brödet er vårt.
Af oss har det hälsa, af oss har det kraft,
och blöder det, blodet är vårt.
För älskade panten i moders famn,
för fäder, för ham vi släes,
och känner ej ryktet vårt dunkle namn,
Svea konunger känna oss.*

Medlemmer af Samfundet, vil vi tillige hævde, at disse Tanker *berører dem i mindst lige saa høj Grad*, hvilket ingen virkelig Tænkende vil vove at benægte. — Vi ønsker ingen Særstilling, ingen Forrettigheder frem for andre ud over, at vi ønsker at slaa fast: „Saa længe ca. 80 pCt. af Danmarks Jord er til Fals for et passende Bud, bør Slægtsejendommene respekteres, hvor Samfundet i berettiget Krav ønsker Erhvervelse af Jord“. — Og dette kan vel ingen kalde urimeligt? — Her vil dog anerkendes, at der kan komme Tilfælde, hvor selv en Slægtsejendom ligger Samfundet i Vejen paa en eller anden Maade eller er saa meningsløs stor, at Fremtiden maa kræve en Part; men der bør gaas saa skaansomt til Værks, at intet værdifuldt slaas i Stykker.

Vi anerkender i den Forbindelse, at Københavns Kommune ved Erhvervelse af Jord til deres „Grønne Omraader“ har taget videst muligt Hensyn til Slægtsejendomme indenfor denne Jorderhvervelse og vover heri at se et Udslag af vor Forenings Arbejde.

Paa Arvelovgivningens Omraade ønsker vi ogsaa at gøre en Indsats og har allerede henvendt os til Lovgivningsmyndighederne herom, ligesom vi gennem vor dygtige og paa dette Omraade specielt kyndige, juridiske Konsulent er parate til at sætte ind med vore Krav, naar igen denne Sag tages paa Rigsdagens Dagsorden.

Et særlig grelt Eksempel paa Overgreb kan nævnes. Randers By ønsker, som saa mange andre Byer, at anlægge en Flyveplads, og trods den Kendsgerning, at Byen ejer mere end 300 Tdr. Land, der er velegnet til Formaalet, og til trods for, at dér findes Jord af ringe Kvalitet i lige saa passende Nærhed, valgte Bystyret at kræve eksproprietet Halvdelen af en gammel Slægtsgaards Areal, endda den midterste Part, saa Gaarden med nogle Tdr. Land fuldstændig blev afskaaret fra den yderste Rest. — At man ved en Slags Trusel overfor Ejeren søgte at faa Handelen afgjort uden Ekspropriation, gør ikke Tilfældet mere tiltalende. — Foreningen tager sig nu af denne Sag, og vi haaber, at den, som et andet Fortilfælde, falder ud til Fornuftens Respekt.

Her er søgt at trække enkelte Linjer op for Foreningens Virke, meget andet kunde være nævnt; men Spørgsmaalet i Telefonen er vist hermed besvaret?

J. P.

Til Foreningens Medlemmer

Det kan ikke nægtes, at Foreningen siden Attentatet imod mig, har været inde i en vanskelig Periode, hvori den nærmest har staaet i Stamp. Forholdene har arbejdsmæssigt set været meget vanskelige. Men vi haaber nu atter at komme ind i bedre Arbejdsforhold, baade rent kontormæssigt set og ogsaa med Hensyn til Arbejdet Landet over. Blandt andet bliver Rejseforholdene jo nu bedre. Vi kan imidlertid ikke gennemføre en Bedring i Foreningens Forhold, uden at vi faar Medlemmerne med os. Og derfor beder vi om den nødvendige Støtte til Fremme af Arbejdet.

Det kulturhistoriske Arbejde er det centrale i Foreningen. Undersøgelserne af de gamle Slægter og selve Slægtsgaardene skulde gerne fremmes meget stærkere, end det hidtil er sket, for samtidig med, at vi faar Kendskab til de enkelte Slægter, skaber vi et kulturhistorisk Arkiv for hele det danske Landbrug, som vil være ganske enestaaende. Det koster imidlertid mange Penge. Og Midlerne skal komme ind gennem Kontingentet. Hidtil har dette imidlertid ikke kunnet afholde disse Udgifter, hvorfor Foreningens Økonomi ikke er den bedste. Vi maa derfor for det første bede alle Medlemmer om at indbetale det forfaldne Kontingent, og vi maa bede Medlemmerne yderligere støtte Arbejdet ved at give de nødvendige Oplysninger om deres Slægt, som er Grundlaget for, at vi kan foretage Undersøgelserne af de enkelte Slægter. Og saa har vi en Bøn til Medlemmerne. Nemlig:

Vi beder hvert Medlem skaffe os et Medlem til.

Det kan meget nemt lade sig gøre, for bare De taler med en anden Slægtsgaardsejer, som ikke er Medlem, vil De kunne hverve ham til Medlem. Og sker det, vil vi kunne fordoble Undersøgelsesarbejdet. Altsaa: tag fat.

CHR. DAMM

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

BOGANMELDELSER

Den sønderjyske Journalist, Forfatteren Chr. Damm, som er oplært paa „Flensborg Avis“, og som i Afstemningstiden efter den første Verdenskrig var Flensborg-Spejdernes første Fører samt Medarbejder ved „Mellemslesvigsk Udvalg“ og allerede dengang kom paa en tysk „sort“ Liste over Folk, som skulde fjernes, har helt siden 9. April 1940 arbejdet for den aktive Modstand imod Tyskerne. Tyskernes Syn paa Damms Virke gav sig Udslag i et Attentat, som han var udsat for den 30./12. 1943, vistnok den saakaldte „Peter-Gruppe“s første Forbrydelse, og hvorved Damm blev haardt saaret af 4 Kugler. Han mistede højre Øje og har stadig en Kugle siddende i Baghovedet. Damm fik Tilbud om at komme til Sverige, men vilde ikke. Og saa godt han kunde, fortsatte han Modstandsarbejdet med det Resultat, at han den 17./2. 1945 blev arresteret af Gestapo. Da de tyske Betjente ikke kendte Damm, blev han hurtigt løsladt, men et Par Dage efter paany eftersøgt.

I en Række Breve til fremtrædende Tyskere og i en Del Artikler, alle udsendt under Krigen, har han taget Standpunkt til Tyskernes og deres danske Lejesvendes Metoder. Disse er nu samlet i Bogform under Titlen: „Jeg anklager —“. Enhver, der vil have virkeligt Kendskab til Modstandstiden, bør ogsaa læse denne Bog. — Hvordan man end ser paa Tingene, er Bogen et Tids-Dokument, og det anbefales Medlemmerne varmt at støtte Damm ved at købe denne Bog; hans absolutte, ideelle Fædrelandskærlighed gaar som en Understrøm gennem hans Bøger, og i et friskt journalistisk præget Sprog fortælles, hvad han har paa Hjerte. — Ethvert Medlem af Slægtsgaardforeningen, saa vel som mange andre, bør indsende Bestilling efter omst. Annonce fra hans Forlag.

„Dansk Kultur Forlag“, Aarhus, har sat sig som Opgave at udgive en Biografi over alle danske Landbrug, saaledes at ikke alene Ejernes mere personlige Data tages med, men tillige Ejendommens Driftsmaade m. m. — Hvis Værket gennemføres, som Planen er lagt — og det tyder alt paa, det gør, efter den Modtagelse, der hidtil er sket — vil det blive en Kilde af overordentlig Betydning for fremtidigt Studie af Danmarks Hovederhverv.

At Værket ikke bliver „tørt“ i den Forstand, at det som tidligere lignende Værker kun holder sig til det rent faglige, kan ses deraf, at man har formaaet flere lokalkendte Mænd til at skrive et Af-snit om Amtets Historie, baade rent historisk og landbrugsfagligt, og om aandelige Strømninger. — For Holbæk Amt kan f. Eks. nævnes Landboforeningens Formand, Gdr. Hans Larsen, Igelsø, Forstander Vilhelm Nielsen, Vestsjællands Landbrugsskole, Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge, og muligvis endnu et Par Navne.

Forhaabentlig vil Forlaget gøre sit til, at Værkets Udstyr kommer til at svare til den Opgave, der er stillet, og det anbefales Læserne af „Slægtsgaarden“ at tage vel mod de udsendte Repræsentanter.

Fæstebrev fra Draxholm

v. J. P. Pedersen, Faarevejle

Jeg Conrad Wilhelm til Draxholm, hans Kongl. Majest. Kammerherre, stæder og fæster hermed til Ungkarl Anders Olsen af Ordrup, der ey er dygtig til at være Land Soldat, den Gaard i Faarevejle Sogn, Ordrup Bye, som hans Fader Ole Mortensen hidtil har beboet, men nu til hannem afstaaer, hvilken Gaard, som staaer for Hartkorn, Agger og Eng 11 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. tilligemed alt, hvad som med Rette i Mark og Bye tilligger, forbemeldte Anders Olsen sin Livs Tid maa nyde, bruge og i Fæste beholde paa følgende Vilkaar:

1. Annammer Anders Olsen Gaardens Bygning, som bestaar af 4 Længder Bondebygning, der alt er i god Stand, saa at han til Fældet herefter bliver ansvarlig.

2. Ligeledes imodtager han alle den ved Gaarden værende Besætning, Indbo, Korn Vahre, Vogn og Ploug, Tøy af alle Slags, med hvilket han er fuldkommelig tilfreds, saa at han til Besætning, Føde og Sæde Korn af alle Slags og i alle Maader bliver ansvarlig.

3. Forbliver det i Henseende til hans Forældres Ophold og alt viedere, saaledes som det udi vedhæftende Forening imellem Ole Mortensen og hannem er afhandlet og bestemt.

4. Forpligtes Anders Olsen fra Dato og fremdeles at svare og betale alle de Gaarden og dens Hartkorn gaaende Kongelige Skatter og Contributioner saavel ordinaire som extraordinaire, der nu ere eller herefter maatte vorde paabuden, samt det Aarlige Landgilde her til Gaarden, 3 Tdr. 6 Skpr. Rug, 2 Tdr. 4 Skpr. Byg, og Hoveripenge 11 Rigsdaler og 1 Mark, de halve til hvert Aars Michels, og de andre halve Til Paaske næste Aar. — Iøvrigt haver Anders Olsen i alle Maader som en Fæster at rette og forholde sig efter hans Kongelig Majestæts Love og Forordninger, være Draxholms Ejere og Deres Befuldmægtigede i alle lovlige Tilfælde hørige og lydige, alt under dette Fæstebrevs Forbrydelse. I Indfæstning er betalt 40 Rdlr.

Draxholm, d. 10. April 1783.

Adeler.

Ligelydende Original Fæstebrev er mig leveret, som jeg hermed underdanigst Forpligter mig til i alle Maader at holde og efterkomme.

Anders Olsen.

Den herudi paaberaabte Accord lyder saaledes:

I Den Hellig Treefoldigheds Navn er jeg underskrevne Ole Mortensen i Ordrup forevist og accorderet med min Søn Anders Olsen, alt paa Høye Øvrigheds Gunstige Behag og Approbation paa følgende Conditioner:

Jeg Ole Mortensen afstaaer min iboende og i Fæste havende Gaard i bemelte Ordrup Bye med den tilhørende Besætning samt alt andet Gaarden tilhørende, baade Ind- og Udvendig, Hvorimod jeg Anders Olsen tilstaaer og forpligter mig til at forsyne mine Forældre med skikkelig Husværelse udi Gaarden, som de i deres Livs Tid uden nogen Slags

Afgivt eller Vederlag nyder og beholder, samt at tilføre dem aarlig 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 1 Feede Svin, 4 feede Gjæs, 10 Læs Tørv, og føde 8 Stkr. Faar ligemed mine egne, Hvilket jeg Anders Olsen lover trykkeligen at holde saalænge Gud under mig livet. Skulde det hænde sig, at Gud bortkalder mig førend mine Forældres Afgang, nyder og beholder de dog Huusværelse og alle andre foranførte Poster af Efterkommeren uden nogen Slags Afkortning deres Livs Tid ud, saa længe de ere i Live. Men dersom Gud almægtigst forunder mig Livet efter mine Forældres dødelige Afgang, da er dette til Vitterlighed, at vores Skifte Forretning er afgjort og jeg som Arving tilhører det, som de have uden Registrering eller videre. Saaledes at være accorderet os imellem tilstaaes med begge vore Hænders Underskrift i Allerunderdanigste Forhaabning, at dette af Høye Øvrigheden gunstigst bliver approberet, Ordrup d. 22. Decbr. 1781. Ole O. M. S. Mortensen, Anders A. O. S. Olsen. Forestaaende Accord approberes af mig som nuværende Ejer af Ordrup Bye paa de Vilkaar, at naar Anders Olsen enten giver sig eller før Forældrene skulde bortdøe, da skal Ole Mortensen og Hustru begge udflytte i den ved Gaarden værende lille Stue og frit deres Leve Tid beboe samme.

Draxholm, d. 12. August 1782.

Adeler.

*Det regner med Blod over Jorden,
og Markerne bugner af Gru.
En Gud har lært os at bede — vi beder den Bøn
endnu,
beder den daglig, alle: Forlad os vor Skyld,
saafremt
vi selv vil de andres forlade. Men Bønnens
Indhold er glemt.*

*Med Hjerteblood gøder de Jorden og tilsaar
den atter med Had,
at Kain kan evig berede sin Broder
det blodige Bad.
Før skjulte han sig for Livet. Nu løfter han
Pandens Mærke
stolt: Se paa mig! jeg hører til Livets
de Sunde og Stærke.*

*Aah, der er Brug for at elske som aldrig
i Verden før,
Brug for at tysse paa Hadet, at lindre
Angest og Smerte.
Hør mig, enhver, som kan høre! vi maa aabne
for Hjertets Dør,
vi maa aabne den, alle de af os, der endnu
ejer et Hjerte.*

(KAJ MUNK).

EFTERSOMMERREJSE

i Randers Amt

Nye Lokalfdelinger i Randers, Rønde og paa Mols

Sognefoged *N. Slemming* i Hammelev og jeg havde aftalt nogle Møder i Randers Amt i Februar i Aar. Men Natten før jeg skulde rejse fra Øster Skerninge paa Fyn, hvor jeg den Gang opholdt mig, blev jeg arresteret af Gestapo, og den Rejse, jeg derved kom ud paa, var jo lidt anderledes end den Rejse ud til danske Bønder, jeg skulde have været paa. En Pistol trykket ind i Ryggen er jo altid et Overtalelsesmiddel, som en ubevæbnet Mand maa bøje sig for. Nu gik heldigvis min Biltur med Gestapo langt over Forventning, for ærlig talt havde jeg regnet med, at den vilde betyde Afslutningen paa Livet for mit Vedkommende. Men heldigvis kendte Gestapofolkene ikke de Omstændigheder, der gik forud for Attentatet imod mig $\frac{5}{4}$ Aar før — og jeg slap altsaa fri og forsvandt omgaende til Langeland. Et Par Dage efter havde Gestapo imidlertid faaet de Oplysninger, som de altsaa ikke kendte, da de havde Fingre i mig — og saa begyndte de paany Efterstræbelserne. De drev det saa vidt, at de endda en Nat indfandt sig hos Sognefoged *Slemming* i Hammelev, for de vidste nemlig, at jeg skulde til Møde sammen med ham. Men heldigvis var Tyskerne ikke særlig kløgtige — og uden de danske Stikkere kunde Tyskerne intet have gjort. Altsaa: Ned med Stikkerne. Men nu — da vi atter er nogenlunde for os selv — kom jeg altsaa til Randers Amt.

Vi begyndte med, at Sognefoged *Slemming* foreslog mig en Spadseretur i Grenaa og Omegn og en Biltur til Egnens højeste Punkt. Og jeg maa sige, at det er en ganske udmærket Maade at begynde paa. Jeg fik et Overblik over Egnen, som er ret flad og uden Hegn, saaledes at man kan se langt. Fra „Benzon“s Skove imod Nord til „Katholm“s Skove imod Syd og helt ind efter Ryomgaard til samt ud over Havet naar Blikket fra „Tyvhøjen“ ved Grenaa. Her ligger Gaarde og Huse i Klynger og enkeltvis, saaledes som de har ligget i Hundreder af Aar. Og de gamle Huse og store Købmandsgaarde i Grenaa fortæller yderligere om en driftig og dygtig Befolkning. „Afholdshotellet“ har som saa meget andet været optaget af Tyskere. Men nu kunde en lille Kreds af Slægtsgaardsejere samles der. Sognefoged *Slemming* bød velkommen og fortalte om Foreningens Arbejde og kom især ind paa den kulturhistoriske Side heraf.

Hvis alle Slægtsgaardsejere staar sammen om Arbejdet, vil vi gennem Undersøgelserne af de enkelte Slægter og Gaarde kunne skabe en dansk Landbohistorie gennem 300 Aar, som vil give os et meget fyldigt Billede af danske Bønder, deres Arbejde og daglige Liv. Ligesom danske Bønder gennem Andelsbevægelsen har skabt sig et enestaaende erhvervsmæssigt Redskab til Fremme af deres Arbejde, vil Slægtsgaardsejerne ved at staa sammen og ofre et beskedent aarligt Kontingent fra 3 Kr. og opefter med Tiden kunne opbygge et „Slægtsgaards-Arkiv“, det første af sin Art i Verden.

Af Bestyrelsen for Lokalfdelingen for Djursland afgik Gaardejerne *Chr. Sørensen*, *Peter Sørensen* og Sognefoged *Slemming*, som alle genvalgtes. Til Sognetillidsmænd valgtes: Fjellerup Sogn: *Hans Bernt Sørensen*; GammelSogn: *Chr. Sørensen*; Ginnerup: *Sofus Rasmussen*; Gjerrild: *Jens Bruun*; Homaa: *Herluf Katholm*; Karlby: *Søren Sørensen*; Kastbjerg: *Nathanael Mikkelsen*; Rimsø: *Søren Svith*; Tirstrup: *Martin Bonde*; Tøstrup: *Søren Kar*; Voldby: *Peter Sørensen*; Koed: *G. Johnsen*; Hammelev: Sognefoged *Slemming*; Veggerslev: *Søren Petersen*; Villerslev: *Ove Møller*.

Den følgende Morgen fortsatte jeg Rejsen med Rutebilen til Rønde. Adskillige Kilometer kørte vi paa en af Startbanerne paa den af Tyskerne paabegyndte Flyveplads ved Tirstrup. Det er Ødelæggelse af god Landbrugsjord og Spild af Cement, som kun Tyskerne kunde finde paa. I Rønde laante en velvillig Mand mig en Cykle, og jeg jollede af Sted i det gode Vejr med Skov og bakkede Marker ved den ene Side og Havet paa den anden, til „Hotel Mols Bjerger“, et udmærket Udflugtssted. Her samledes om Eftermiddagen en lille Kreds af Slægtsgaardsejere fra Mols. Gaardejer *Mikkel P. Mikkelsen* bød velkommen, og jeg fortalte om Slægtsgaardsarbejdet. Man vedtog at opstille følgende Bestyrelse for Lokalfdelingen for Mols, som samtidig er Sognetillidsmænd: Agri Sogn: *Peder Jensen*; Helgenæs Sogn: *Chr. Holst*, *Rugdøl*; Knebel: *Mikkel P. Mikkelsen*; Rolse: *Aage Lohmann Sørensen*, *Vrinners*; Vistoft: *Martin Thyrr*; Strands; Tved: *Peter Poulsen*, *Langkjær*.

Om *Mikkel P. Mikkelsen* kan fortælles, at han er født den 29./9. 1866 og overtog Gaarden den 21./12. 1888. Han var altsaa 22 Aar, da han over-

tog den og har haft den ialt i 57 Aar. Det er et meget langt Aaremaal, som rimeligvis er ret enestaaende. Men endnu mere enestaaende bliver det, naar man hører, at hans Far: *Mikkel Pedersen* overtog Gaarden i 1843, saaledes at Far og Søn har drevet Ejendommen i 102 Aar. Det er vist uden Sidestykke her i Landet. Er der nogen Slægt, som kan slaa dette, vil jeg i alle Tilfælde gerne høre herom. Iøvrigt kan oplyses, at *Mikkel Pedersen* overtog Gaarden efter sin Halvbroder *Niels Mikkelsen Knøvl*, som overtog den efter Faderen: *Mikkel Rasmussen*. Den sidstnævnte købte i 1815 Gaarden til Selveje. Den kaldes „Knøvlseje“, og Slægten herpaa kan følges 400 Aar tilbage.

Dagen derpaa holdt vi et Møde i „Rønde Hotel“. Sognefoged *Slemming* var atter mødt og bød velkommen, hvorefter jeg igen fortalte om Foreningen. Man enedes her om at oprette en Lokalafdeling for *Kaløvig-Egnen*. Der valgtes et Udvalg til at forestaa Arbejdet; det kom til at bestaa af: *Johs. Kjeldsen*, Thorsager; *P. Greve*, Astrup; *Villads Villadsen*, Egaa; Sogne-raadsformand *J. P. Petersen*, Kejlstrup, og *Jørgen Kvist*, Uglbølle. Til Tillidsmænd valgtes for Bregned Sogn: *Søren Bruus*, Fjelde; Skarresø Sogn: Sognefoged *Anton Laursen*; Ebdrup: *P. Greve*, Astrup; Egens: *Johs. Sørensen*; Feldballe: *Anders Bang*, Taastrup; Egaa: *Villads Villadsen*, Egaa; Hjortshøj: Sognefoged *Jens Rasmussen*; Mørke: *Jørgen Kvist*, Uglbølle, og *P. Solgaard Sørensen*, Mørke; Hornslet: *Jens Sørensen Overgaard*; Skødstrup: *Nordal Andersen*, Intrupgaard, Todbjerg; Thorsager: *Oluf Nielsen* og *Johs. Kjeldsen*.

Rejsen fortsattes nu til den nordlige Ende af Randers Amt, idet vi holdt Møde i „Forsamlingsbygningen“ i Hobro. Efter mit Indlæg var der nogen Diskussion, idet de mødte ikke rigtig kunde enes om de til en Lokalafdeling skulde have en Del af Aalborg Amt med, eller om de skulde slutte sig sammen med Randers til en Lokalafdeling. Formanden for „Hobro Andels-slagteri“ og for Destruktionsanstalten „Kronjyden“, den kendte Landmand *Anders Nielsen*, holdt paa, at man maatte gaa sammen med Randersegnen. Iøvrigt gik han stærkt ind for Foreningens kulturhistoriske Betydning. Han havde selv faaet Interesse for Arbejdet gennem Artiklerne i „Ill. Familie Journal“ og havde faaet Slægten undersøgt. De Undersøgelser, som Foreningen gennemfører, er ærlig talt de 5 Kr. værd, som Kontingentet andrager. Iøvrigt oplyste han, at den bedst bevarede Hoveribog var fra Skjellerup Sogn. Den gik tilbage til 1731. Til Slut valgte man Sognefogederne *Anders Lerche*,

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Handest, Glenstrup Sogn, *Søren Sørensen*, Skellerup Sogn, og *Kr. S. Krømer*, Snæbum Sogn, til et lokalt Udvalg, som skulde sætte sig i Forbindelse med Lokalafdelingen i Randers for at tage Arbejdet op i Fællesskab.

Selvfølge trak Sognefoged *Slemming* mig omkring i Hobro og Omegn; og det samme gentog sig i Randers. Han er en udmærket Fører, og jeg kan kun anbefale Slægtsgaardsejere i andre Egne af Landet at arrangere Fællesrejser til Randers Amt og faa Sognefogeden fra Hammel til Leder. Saa faar de i alle Tilfælde set noget.

I Randers fandt Mødet Sted paa „Højskolehotellet“, hvor der mødte omved 50 Slægtsgaardsejere, og hvor der indmeldte sig 15 nye Medlemmer. Sognefoged *Slemming* bød velkommen, og efter at jeg havde trukket Foreningens Arbejde op, førtes der en ret livlig Diskussion om Arbejdet. Der var stor Interesse for Undersøgelserne. Til Udvalg for Lokalforeningen for Randers-Egnen valgtes *Søren Nielsen Sørensen*, Mygind (Formand); *N. Mogensen Klit*, Spentrup; *A. Lerche*, Gjerlev; *Jens Skjødt*, Vivild; *Ole Jensen*, Holbæk; *P. Hvid Pedersen*, Assentoft; *Aage Herlefsen*, Alstrup (Mariager Landsogn) og *Henrik Boldsen*, Floes.

Iøvrigt forelaa der paa Randersegnen en af de Opgaver, som Foreningen maa tage sig af. Randers By vil anlægge en Flyveplads, og Arbejdet skal udføres som Nødhjælpsarbejde. Flyvepladsen skal ligge i Haslum Sogn lige uden for Randers, hvor man har opmaalt et større Jordomraade, som skal eksproprieres. Af „Tebbestrupgaard“, som tilhører *Jørgen Nielsen*, i hvis Slægt den har været længe, skal der tages 20 Tdr. Land af Gaardens bedste Jord. Man vil have denne Jord, fordi den er plan og jævn. Men naar Flyvepladsen skal udføres ved Nødhjælpsarbejde, vilde det faktisk være bedre at tage et Stykke af de store Arealer af mindre god Jord, som henligger i Bakkerne. Det vil da give mere Arbejde at afgrave Bakkerne og fylde Sænkningerne, hvortil endelig kommer, at man saa ikke tog den gode Landbrugsjord. Jeg lovede, at

Lidt om DE GAMLE BONDEMØBLER

Af Albert Thomsen

Med stor Glæde har vi modtaget efterfølgende Artikel af den kendte historiske Lokalforfatter, Kommunalærer Albert Thomsen, Holbæk, og det er os en endnu større Glæde, at han, trods sin saa stærkt optagne Tid, har været at formaa til at skrive i „Slægtsgaarden“. Vi haaber ikke, det bliver sidste Gang. R e d.

Jeg er meget uenig med min Bror. Naar jeg har bjærget et eller andet smukt Møbel eller noget kønt Sølvtøj til Holbæk Museum og udtrykker min Glæde over Erhvervelsen, kommer han gerne med en ugudeligt Bemærkning om, at disse gamle Sager meget hellere burde være blevet i de Hjem, hvor de hører til, fremfor at blive „døde Museumsnumre, som ingen har Glæde af.“ Saa protesterer jeg naturligvis og hævder, at ude i Hjemmene vil Sagerne forgaa eller vanrøgtes, indtil en Opkøber en Dag løber af med dem, mens de i et Museum, indordnede i en Samling, kan blive til Glæde for Tusinder, for det er jo Museets Opgave at samle og bevare gamle Ting, der kan give fremtidige og nulevende Slægter et Indtryk af, hvorledes man i tidligere Tider boede og indrettede sig.

Men selv om jeg som Museumsmand selvfølgelig ofte med en vis Skuffelse maa konstatere, at Folk ikke ønsker at afhænde til mig en eller anden smuk gammel Ting, som længe har været i Slægtens Eje, saa holder jeg dog ogsaa selv saa meget af de faa Ting, jeg har fra mit Hjem, at jeg forstaar, hvorfor man siger Nej Tak til mit Tilbud, og jeg trøster mig med, at naar Tingene blot bliver holdt i Agt og Ære, saa har det ingen Nød, og — Museet lever jo længst!

Nu har den ærede Redaktion faaet den tossede Idé, at jeg her skal skrive noget om de gamle Bondemøbler og agitere for, at de bevares hjemme paa Slægtsgaardene, hvor de har hørt til i et Aar-

---

Bestyrelsen skulde tage sig af Sagen og se at forhindre Ødelæggelsen af Jørgen Niensens Slægtsgaard.

Med disse Møder er der oprettet Lokalfdelinger i alle Egne af Randers Amt, og vi haaber, at Amtet, som har mindst 800 Slægtsejendomme, men kun godt 100 Medlemmer, nu maa arbejde sig op til at faa over Halvdelen af Slægtsejendommene som Medlemmer, saaledes som det er Tilfældet adskillige Steder i Landet. Det er gode og ansete Mænd, som er valgt til Bestyrelserne og Tillidsmænd, og vi haaber, at Slægtsgaards-slægterne vil slutte op omkring dem.

Chr. Damm.

hundrede eller mere. Det er jo helt paa tværs af min Interesse som Museumsmand, men jeg kan jo i alt Fald slaa et Slag for, at de bliver æstimeret og bevaret med større Respekt, end de som oftest er Genstand for. Dertil kan jeg saa føje nogle fromme Ønsker om, at man, hvis de engang ikke mere har Ejerens Interesse, da vil tilbyde Egnens Museum dem og ikke lade den første den bedste Opkøber rende af med dem.

Jeg kommer engang imellem ud paa Gaardene og ser, hvad der er bevaret af Indbo fra de forgangne Slægter, og ofte glæder jeg mig over den Pietetsfølelse, de yngre Slægtled viser overfor de gamle Sager. Det er snart meget faa Steder her i Nordvestsjælland, hvor den ældgamle Bondestue med Langbord, faste Bænke, Stolpeskab og Vægpaneler er bevaret. Men hvor er de hyggelige, disse Rum, i al deres solide, praktiske og smukke Simpelhed! Gid de kunde faa Lov at staa i mange Aar endnu; ogsaa naar der kommer en ung Kone til Gaarden!

Adskillige Steder har jeg set den „moderniserede“ Bondestue med nye Møbler i gammel Stil; det kan ogsaa se godt ud, hvis den lokale Maler ikke har brugt alt for skræppe og højrestede Kulører. For det er en helt forkert Antagelse, at bare man smører godt med blaat, grønt og rødt paa, saa faar man en rigtig Bondestue! De gamle brugte nok med Forkærlighed disse tre Farver, men de forstod bedre end de moderne Malere at stemme dem smukt sammen.

Og endelig er der utallige Gaarde, ikke mindst Slægtsgaarde, hvor man har bevaret enkelte af de gamle Møbler og givet dem en god og hæderlig Plads, Bornholmeren, Hængeskabet, Armstolen, „Pyramiden“, Kisten, Dragkisten, Chatollet eller hvad det nu kan være. Kun gør det mig sommetider ondt at se, hvorledes man har forsøgt at pynte paa den oprindelige Dekoration, enten ved en daarlig Opmaling i urene Farver, eller ved helt ny Farvebehandling, eller ved en altfor ødsel Anvendelse af Broncering.

Paa de fleste Bondemøbler fra 17-1800'erne er der foruden Hovedfarverne rødt, grønt og blaat en rig Dekoration i Fyldinger og Flader, bestaaende af Blomster, Bladranker, Vaser, Hjærter, Kranse, Navne, Aarstal, og undertiden ogsaa naive Fremstillinger af Mennesker og Dyr. Ved vort Aarhundredes Begyndelse var disse Dekorationer ikke værdsatte efter Fortjeneste; man syntes, de var for simple og barnlige, og derfor blev de ofte malet over, hvis man ikke ligefrem lod al Farve ætse af, saa Møblet kom til at staa i rent Træ. Vi har her paa Museet et Par sørgelige Eksempler paa den Slags Afrensninger. Men i de senere Aar har ikke alene Kunsthistorikere og Museumsfolk, men ogsaa

andre skikkelige Mennesker faaet Øje for, at de gamle Farver og Dekorationer netop passer saa smukt til Møblets Karakter og er værdifulde Vidnesbyrd om den Fantasi og Farveglæde, som den gamle Bondekultur for 100 Aar siden raadede over. I sin ny Bog „Gammel dansk Folkekunst“ — med mange glimrende Billeder — giver Frilandsmuseets Leder, Kai Uldall, en udmærket Oversigt over, hvad de gamle Snedkere og Malere i Landsbyen kunde præstere. Museerne og de private Samlere er i disse Aar stærkt interesseret i Erhvervelse af Bondemøbler med originale Farver og Dekorationer.

Ligesaa værdifulde som Farverne er naturligvis Udkæringerne; i de fleste Tilfælde drejer det sig blot om simple Friser i „Almuestil“ eller Kærvesnit, men paa de gode Ting kan der ogsaa være udskaarne Fyldinger med Bladværk, Hjærter, Dyr samt Aarstal og Navnebogstaver. Paa Stolerygge er der ofte smukke og morsomme Relieffer; ligeledes paa Pengeskrin og Syæsker. Som Regel har disse Ornamentet været stafferet med forskellige Farver for at fremhæve Virkningen, og det er da meget vigtigt, at denne Farvelægning bevares.

Rundt om paa Gaardenes Lofter, i Huggehuse eller i Lo og Lade staar der endnu adskillige gamle Bondemøbler fra 17- og 1800'erne. De ser forfærdelige ud, mishandlede og vanrøgtede, saa der skal oftest kun ringe Overtalelse og faa Penge til at faa Ejeren til at skille sig af med dem. Og det er i Grunden meningsløst. De kan i mange Tilfælde endnu reddes. Hvorfor ikke gøre et Forsøg og ofre lidt Penge paa dem! En dygtig Snedker kan erstatte de manglende Lister, Ben o. l., og en dygtig Maler — men det skal være en baade meget dygtig og samvittighedsfuld Maler — kan undersøge, om der ikke under den kedelige nyere Lakering og Maling findes den oprindelige Farvelægning. Med stor Forsigtighed afdækker han den og restaurerer den saa nænsomt som muligt; hellere maa han gøre for lidt end for meget ud af det, for det gamle Møbel maa endelig ikke komme til at se splinternyt og skinnende ud! Og vi Museumsfolk beder om, at Maleren i hvert Fald aldrig fjærner den gamle Dekoration, men nøjes med at fremdrage den og udbedrer den. Der er dog en Undtagelse, som jeg vil gøre opmærksom paa, nemlig hvis der under Malingen findes poleret eller fineret Træ, for saa har Genstanden jo ikke været malet fra Begyndelsen af. Saaledes købte jeg for nogle Aar siden en stor Kiste med Fyldinger og fire snoede Søjler, alt malet perlegraa med Blomsterranker. Det saa nydeligt ud, men en Undersøgelse viste, at der laa Finering under, og da Malingen blev fjærnet, fik vi en meget værdifuld hollandsk Kiste fra ca. 1680 ud af det, lavet af Egetræ med indlagte Felter af Mahogni, Valnød og Ibenholt.

De ældste Kister, som hist og her endnu findes i Bøndergaardene, er som oftest af Eg og smukt udskaarne og med fladt Laag, fordi de brugtes til at sidde paa. I 1770'erne begyndte man at lave buede Laag og gøre Kisterne højere; samtidig anvendes hyppigt Fyrretræ, hvis Overflade dækkes med Farve og Dekoration.

„At avertere er at støtte,

at støtte viser Interesse!

Lad derfor Takken blive,

at vi til Gengæld støtter

de Annoncerende“

En smukt istandsat Kiste vil være en Pryd i Gaardens Forstue, og tillige særdeles praktisk til at gemme Sengetøj, Kørekapper, Rejsetæpper o. l. i.

Fra Lofterne kan man ogsaa hente andre gamle Møbler frem til ny Hæder og Værdighed; et Hængeskab kan aabenbare de nydeligste Dekorationer efter Istandsættelsen; det kan faa en ny Anvendelse som Medicin- eller Tobaksskab. En Dragkiste hentes frem, støvet og ramponeret; lad en klog Mand kigge paa den; maaske findes der fint indlagt Arbejde paa Skuffernes Forsider, naar Egetræsmalinen fjærnes, eller der dukker en gammel Blomsterekoration op. Baade Dragkister og Chatoller er i restaureret Skikkelse saa meget værd i Dag, at det godt kan betale sig at ofre Penge paa dem.

Skulde der i en Gaard endnu findes en gammel Omhængsseng, vil jeg foreslaa, at den gøres i Stand og bruges i et Gæstekammer; maaske er det en forfærdelig Tanke for en Husmoder, men Idéen er nu ikke saa gal. Lette, hvide eller smaaablonstrede eller prikkede Gardiner ser storartet ud; kommér der saa en Fjædermadras og noget godt Sengetøj i, saa gad jeg se den Gæst, som rynker paa Næsen ad „Oldemors Seng“. Paa et Loft saa jeg engang nogle mahognipolerede Brædder med Broncerosetter anbragt som Adskillelse mellem Sædbunkerne, tæt ved laa fire drejede, blanke Stolper. Det hører jo til en Seng, sagde jeg, hvor er Resten? Ja, Underdelen af Sengen stod hos noget Familie i en Nabolandsby. Jeg fik det hele bjærget til mit Museum, og vi fik paa den Maade en henrivende Himmelseng med mahognifineret Himmel og Gavl, indlagt med Birke-træs Ornamentet og med forgyldte Broncerosetter, fire runde Stolper af Birke-træ; med sine hvidprikkede Mollsomhæng lyser den op i et Sovekammer fra Tiden ved 1810-20.

Naar jeg altsaa her har søgt at lægge et godt Ord ind for de gamle Bondemøbler, er det ikke blot, fordi de i sig selv repræsenterer en Kulturværdi, men først og fremmest, fordi de er Arvegods, som forpligter. De har været i Slægtens Eje i 100 eller 200 Aar, paa Fyldingerne læses ofte endnu Forfædrenes Navnebogstaver, de har været til Pryd og Gavn for mange Slægtled. Er det saa rimeligt og rigtigt at kassere dem?

Albert Thomsen.

★

SLÆGTSEJENDOM

og Arveret

M. Hesselbjerg

I de Vedtægter, som Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har vedtaget den 20. Maj 1942, findes en Bestemmelse om, at Foreningen skal søge at interessere Lovgivningsmagten for, at Slægtsgaardene forbliver i Slægten, eventuelt ved Genemførelse af en Slægtsgaardslov. Man tænker sig saaledes den Mulighed, at der skulde gælde særlige Retsregler for visse Landbrugsejendomme, nemlig Slægtsgaardene. Man kan saa spørge om, hvad der skal forstås ved en Slægtsgaard. Dertil maa efter almindelig Sprogbrug i hvert Fald kræves, at Ejendommen af den nuværende Ejer er erhvervet ved Arv eller Familieovertagelse. Om man for at være i Overensstemmelse med Sprogbrugen skal kræve mere, f. Eks. at den har gaaet i Arv flere Gange eller har tilhørt Ejerens Familie i en længere Aarrække, kan nok omdiskuteres. Naar Foreningen har stillet som Betingelse for Optagelse som Medlem, at Ejendommen har været i Ejerens Slægts Besiddelse i mere end 100 Aar, er dette naturligvis noget vilkaarligt, som den Art Grænser nødvendigvis maa blive. Hermed skal sikkert ikke være sagt, at en eventuel Slægtsgaardslov skulde sætte samme Grænse.

Den Tanke, som her er udkastet, er ny, idet der ikke i vor nugældende Ret findes særlige Regler om Landbrugsejendomme af denne Art, men den er tilige meget gammel, idet den er beslægtet med de Tanker, der laa til Grund for vore ældste Love. Den Tanke, at den nedarvede Jord skulde forblive i Slægten, har spillet en Rolle i nordisk Ret, saa langt tilbage som vi kan følge den, nemlig til det 12. og 13. Aarhundrede.

Vi finder i de nordiske Love fra denne Periode — der i Virkeligheden som Regel ikke var egentlige Love, men private Retsoptegnelser —, og som vi kalder Landskabslovene, fordi de kun gjaldt for enkelte Landsdele, en vigtig Sondring mellem Arvejord og Købejord. Vi finder i alle disse Love Regler, der hviler paa den Tanke, at Arvejorden skal forblive i Slægten. Derfor skulde den Ejer, der vilde sælge den arvede Jord, først tilbyde den til sin Slægt, og dette skulde han bekendtgøre paa Tinge. Jydske Lov I 34 siger saaledes herom:

„Bonde maa sælge sin egen Jord, til hvem han vil, naar han har lovbudt den paa tre Ting til næste Frænder, fædrende Jord skal tilbydes fædrende Frænder og mødrende Jord mødrende Frænder, men skøder han den, før han lovbyder, da kan hans næste Frænder tilbagekalde det, og han har forbrudt sine tre Mark . . . . .“

Hvis Bonden saaledes ikke havde tilbudt sine Slægtninge Jorden paa 3 Tingdage, kunde Salget omstødes, og han ifaldt tilmed Bødeansvar. Dette offentlige Udbud af Jorden til Slægten kaldes Lovbydelse.

Den Tanke, at den arvede Jord skulde forblive i Slægten, fandt ogsaa Udtryk i, at den var Særeje, medens Købejorden var Fælleseje mellem Ægtefæller ligesom Løsøre.

Arvejord var i dansk og svensk Ret den Jord, som var erhvervet ved Arv eller Gave fra den, som Erhververen skulde arve. Det krævedes kun, at Jorden skulde være gaaet i Arv een Gang. I norsk Ret hvor Arvejorden kaldes Odelsjord, krævedes derimod, at Jorden var gaaet i Arv flere Gange, efter den ældste Lov, Gulatingsloven, endog i 6 Generationer, efter en lidt yngre Lov, Frostatingsloven, dog kun i 4 Generationer. Da Norge fik en Lov for hele Landet 1274, krævedes efter denne Ejendomsbesiddelse i 60 Aar. Denne Aarrække blev ved Chr. V.s norske Lov af 1687 forkortet til 20 Aar, og denne Frist gælder ogsaa i Nutiden. Odelsretten var saaledes oprindelig en meget aristokratisk Ret, der kun havde Betydning for Storbønderne, men senere fik den en mere demokratisk Form.

Disse særlige Regler om Arvejorden havde deres Oprindelse i et Samfund, hvor den største Part af Jorden ejedes af Selvejrbønder, altsaa overvejende var et Bondesamfund. Allerede paa Landskabslovenes Tid ejedes en betydelig Del af Jorden dog af Kongen, Kirken og Herremændene og blev af disse bortlejet eller bortfæstet. Gennem Middelalderen gik stadig mere af Jorden over til disse privilegerede Stænder, saaledes at Hovedparten af Bønderne blev Fæstere.

Denne Udvikling var navnlig stærk i Danmark, og omkring 1685, da den gamle Matrikul udarbejdedes, var der kun ca. 1000 Selvejrbøndergaarde tilbage. Denne Udvikling var ikke til Gunst for den gamle Arvejerdsret. Pligten til at tilbyde Jorden til Slægten bortfaldt i det 16. Aarhundrede for Adels Jordegods, og gjaldt saaledes kun for Selvejrbønderne, men for disses Vedkommende blev den gentaget i Chr. V.s danske Lov af 1683. Bestemmelserne blev formelt ved at gælde til 1927, men gik allerede af Brug i det 18. Aarhundrede undtagen paa Bornholm, hvor den gjaldt til 1887.

I Norge og Sverrig bevaredes derimod stadig et betydeligt Antal af selvejende Bønder, og disse holdt fast ved den nedarvede Ret. I Sverrig bevaredes Slægtens Fortrinsret til Arvejorden til 1863, og i Norge er den stadig levende i Form af Odelsretten. Denne har dog i Tidens Løb forandret Indhold. I Stedet for Forkøbsretten er traadt en Løsningsret. Hvis Odelsjord sælges ud af Slægten, kan de odelsberettigede indenfor en Tid af 3 Aar løse den tilbage for en Pris, der fastsættes efter Vurdering, og som forøvrigt ofte sættes ret lavt.

Som tidligere nævnt bortfaldt Lovbydelsespligten for Adels Jordegods i det 16. Aarhundrede, men senere opstaar en ny Art Slægtsejendom, der sær-

lig havde Betydning for Adelen, nemlig Lenene og Stamhusene. Lenene oprettedes i H. t. Grevernes og Friherrernes Privilegier af 1671, og Stamhusene i H. t. Danske Lov 5-2-65. Fælles for disse Godser, Majoraterne, var det, at de ubetinget skulde gaa i Arv til en enkelt Arving, derfor kunde de hverken sælges, pantsættes eller gøres til Genstand for Retsfølgning uden særlig Hjemmel. Fælles for dem var det endvidere, at der til Oprettelsen krævedes en udstrakt Jordbesiddelse, for Grevskaberne 2500 Tdr. Hartkorn, for Baronierne 1000 Tdr. Hartkorn og for Stamhusene 400 Tdr. Hartkorn. Majoraterne bestod derfor ikke af enkelte Gaarde, men af Komplekser af Ejendomme, hvoraf den største Part var Fæstegaarde. Medens Arvejordsrettens Genstand var Jorden i Almindelighed, var Majoraternes Genstand et Gods.

Der blev i Tidens Løb oprettet saa mange Majorater, at de til en Tid sad inde med 20 pCt. af Landets Jord, og til dem hørte saaledes Tusinder af Fæstegaarde. Denne Udvikling var sikkert ikke til Skade for Fæstebønderne, thi disse var bedre tjent med faa, velstillede Godsejere end med mange smaa, der eventuelt tillige var forgældede. Majoraterne var som Følge af Forbudet mod Pantsætning som Regel gældfri eller i hvert Fald ikke meget behæftede. De Bønder, der havde deres Gaarde i Fæste, sad da ogsaa som Regel paa meget lempelige Vilkaar, i hvert Fald var dette Tilfældet i det 19. og 20. Aarhundrede.

Imidlertid ønskede Lovgiverne i Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede at gøre Fæsterne til Selvejere, og for dette var Majoratvæsenet en Hindring, idet i hvert Fald en Del af Majoratbesidderne ikke havde Interesse i at sælge Fæstegodset. Derfor forbød man ved Grundloven af 1849 at oprette nye Len, Stamhuse og Fideikommisgodser og paabød, at de bestaaende skulde overgaa til fri Ejendom. Det varede ganske vist længe, inden dette Paabud blev gennemført, men efter Loven af 1919 er nu alle Majoratgodser opløste og gaet over til fri Ejendom.

Efter at saaledes den gamle Arvejordsret er forsvundet, og Majoratgodserne er ophævede, findes der ikke i dansk Ret noget, der kan kaldes Slægtsejendom. Al fast Ejendom kan frit sælges og pantsættes og deles ved Arv ligesom anden Formue. Særlige Regler gælder kun m. H. t. visse Statshusmandsbrug.

Da man i det 18. Aarhundrede fra Lovgivningsmagtens Side virkede for, at Fæstegodset overgik til

Undertegnede bestiller herved hos
Danskerens Forlag, Toftlund,
Chr. Damms Bog:

„Jeg anklager.“

Prisen er 7,50 Kr. plus Porto.
Bogen leveres, saasnart den ud-
kommer.

Dato: 1945.

(Kan sendes som Tryksag).

Selveje, var man ikke blind for, at dette kunde medføre, at Selvejergaardene blev for stærkt behæftede med Gæld, navnlig ved Arvedeling. Derfor gav man ved en Forordning af 13. Maj 1769 Selvejerbonden en vidtgaende Testationsfrihed. Han kunde ved Testamente bestemme, hvem af hans Børn, der skulde have Ejendommen og sætte Prisen lavere end Værdien. Denne Forordning gælder endnu, men har haft meget lidt Betydning, fordi det aldrig er bleven Sædvane at oprette saadanne Testamenter.

Den Tanke, der har ligget til Grund for Bestemmelsen, har Bondestanden imidlertid realiseret paa anden Maade, nemlig ved Overdragelse i levende Live til en Pris, der ikke var sat efter, hvad Gaarden kunde koste ved Salg til fremmede, men hvad Gaarden kunde bære, uden at Ejeren kom til at sidde for haardt i det, saaledes at han ogsaa kunde klare sig gennem en vanskelig Tid. Tanken var at sikre Ejendommens Forbliven i Slægten, og for dette maatte Hensynet til andre Arvinger vige.

Som Følge af denne Tankegang er ikke saa faa af vore Landbrugsejendomme forblevet i samme Slægts Eje gennem flere Generationer. Der er herigennem skabt en særlig Værdi. Slægtsgaarden er ikke blot en Erhvervsvirksomhed, den er en Slægts Hjem, hvortil dens Slægts Medlemmer føler sig knyttede ved Blodets Baand, og hvis en Slægtsgaard

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

gaar ud af Slægtens Eje, kan det føles som et Tab og et Nederlag for adskillige andre end dem, der direkte rammes heraf. En Fare herfor opstaar navnlig under de Kriser, der med længere Tids Mellemrum har ramt Landbruget.

I det 19. Aarhundrede havde vi to Landbrugs-kriser. Den første tidsfæstes til Aarene 1818-28, den sidste 1880-1900. Den første skyldtes dels Prisfaldet efter Napoleonskrigenes Afslutning, dels den tidligere Pengeinflation. Krisen rasede voldsomt, Ejendomspriserne faldt til en Fjerdedel af, hvad de havde været, og Tvangsauktionerne hørte til Dagens Orden. Regeringen søgte nok at hjælpe ved at give nogle Laan, men det forslog intet og hjalp som Regel heller ikke. Man maatte give op og overlade de forgældede Landbrugere til deres egen Skæbne.

Krisen i Slutningen af Aarhundredet hidrørte fra den store Produktion af Korn i Amerika, der eksporteredes til Europa og trykkede Priserne paa Landbrugsprodukterne. Denne Krise havde langt fra en saa ondartet Karakter som Krisen i Aarhundredets Begyndelse, og der blev ikke her i Landet fra Lovgivningens Side truffet nogen Foranstaltning for at hjælpe de kriseramte.

Omkring 1930 begynder det 20. Aarhundredes store Landbrugskrise. Fra Amerika breder der sig et Prisnedslag af uhyggeligt Omfang. Det naar efterhaanden her til Landet, og Priserne paa Landbrugets Produkter falder til det halve eller mere. Krisen havde i Virkeligheden et Omfang omtrent som Krisen i 1818-28.

Krisen fik imidlertid et andet Forløb, idet Lovgivningen ikke denne Gang forholdt sig passiv. Man søgte paa mange Maader at imødegaa dens Ulykker. Man søgte at forbedre Landbrugets Rentabilitet gennem prishævende Foranstaltninger paa lignende Maade, som man i andre Lande tidligere havde gjort det gennem Toldpolitik. Man sænkede Kronens Værdi stærkere end i de andre nordiske Lande for at lette Gældsstrykket, man greb ind i Forholdet mellem Debitor og Panthavere ved Regler om Henstand og Moratorium, og endelig stillede Staten store Beløb til Raadighed til Akkord- og Saneringslaan. Ved alle disse Foranstaltninger afværgede man en saadan Katastrophe, som Krisen 1818-28 medførte; ogsaa de forgældede Landbrugere blev i Almindelighed siddende ved deres Ejendom.

Ved Krisen 1818-28 var der sket en stærk Reduktion af Landbrugets Gæld, ganske simpelt fordi de forgældede Landbrugere maatte forlade Ejendommene. Under den nuværende Krise skete der omvendt dette, at Gælden steg. Nogle Landbrugere fik ganske vist Gælden nedsat ved Akkord og Gælds-saning, men det forslog ikke meget, og de fleste Landbrugere fik større Gæld paa Grund af Landbrugets manglende Rentabilitet. Efter en Beregning fra det statistiske Departement skulde Pantegælden i 1930 have været 3.948 Mill. Efter den Gældsopgørelse, der blev foretaget 1937, var Pantegælden steget til 4.125 Mill. og androg i Gennemsnit 75,7 pCt. af Panteværdien. Sandsynligvis er det første Tal for højt, saa Gælden er steget endnu stærkere.

Resultatet er saaledes, at man undgik en Kata-

strofe, men sidder tilbage med Gælden, og i hvert Fald indtil Krigen forandrede Forholdene, havde en stor Part af Landbrugerne Vanskeligheder med at klare Gælden.

I Kriseaarene havde man en Fornemmelse af, at der var noget uheldigt ved den stigende Gældsstiftelse, der havde fundet Sted i Tiden før Landbrugskrisen, og man kom derfor ind paa en Drøftelse af, om der kunde foretages visse Foranstaltninger til Forebyggelse af overdreven Gældsstiftelse i Fremtiden.

Fra Landbrugets Side gøres det undertiden gældende, at der ikke har været andet i Vejen end de daarlige Priser paa Landbrugets Produkter i Krise-tiden. Lad os blot faa Lov til at tjene gode Penge nogle Aar, saa skal Gælden nok gaa ned.

Dette kan være rigtigt nok, hvis man blot ser Sagen fra de nuværende Landbrugeres Standpunkt, men man maa ikke glemme, at der stadig sker Om-sætning af Landejendomme, ca. 5 pCt. af Landejendommene om Aaret, og den gode Fortjeneste giver hurtig stigende Priser paa Landejendommene og dermed stigende Gæld. Den forrige Krig gav gode Fortjenester, men det medførte ikke faldende, men stigende Gæld. I 1909 var Landbrugets Gæld 1417 Mill. Kr. eller 42,8 pCt. af Panteværdien, men i 1926 var den steget til 3032 Mill. eller 49,7 pCt. af Panteværdien, altsaa ikke blot en absolut, men ogsaa en relativ Stigning. Gælden var steget stærkere end Ejendommenes Værdi. Det viser sig saaledes, at Gælden har en Tendens til at stige saavel i gode som i daarlige Tider, for saa vidt man da ikke i de daarlige Tider overlader de gældbundne Landbrugere til deres Skæbne.

(Fortsættes)

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.